

Predmet C-81/21**Sažetak zahtjeva za prethodnu odluku sastavljen na temelju članka 98.
stavka 1. Poslovnika Suda****Datum podnošenja:**

9. veljače 2021.

Sud koji je uputio zahtjev:

Sąd Rejonowy dla Warszawy - Śródmieścia w Warszawie (Poljska)

Datum odluke kojom se upućuje zahtjev:

27. listopada 2020.

Tužitelji:

B.S.

W.S.

Tuženik:

M.

Predmet glavnog postupka

Tužitelji zahtijevaju da se u njihovu korist tuženiku naloži plaćanje novčanog iznosa uvećanog za zakonske zatezne kamate u vezi s neosnovano plaćenim iznosima na ime obroka koji se sastoje od glavnice i kamata u okviru otplate kredita zbog primjene nedopuštenih ugovornih odredbi u ugovoru o hipotekarnom kreditu izraženom u švicarskim francima (CHF).

Predmet i pravna osnova prethodnog pitanja

Tumačenje prava Unije, osobito članka 6. stavka 1. i članka 7. stavka 1. Direktive Vijeća 93/13/EEZ; članak 267. UFEU-a.

Prethodna pitanja

1. Treba li članak 6. stavak 1. i članak 7. stavak 1. Direktive Vijeća 93/13/EEZ od 5. travnja 1993. o nepoštenim uvjetima u potrošačkim ugovorima tumačiti na način da im se protivi sudsko tumačenje nacionalnih odredbi prema kojem sud, nakon što je utvrdio nepoštenost ugovorne odredbe koja ne dovodi do ništavosti ugovora, može dopuniti ugovor dispozitivnom odredbom nacionalnog prava?

2. Treba li članak 6. stavak 1. i članak 7. stavak 1. Direktive Vijeća 93/13/EEZ od 5. travnja 1993. o nepoštenim uvjetima u potrošačkim ugovorima tumačiti na način da im se protivi sudsko tumačenje nacionalnih odredbi prema kojem sud, nakon što je utvrdio nepoštenost ugovorne odredbe koja dovodi do ništavosti ugovora, može dopuniti ugovor dispozitivnom odredbom nacionalnog prava kako bi se izbjegla ništavost ugovora, iako potrošač prihvaća ništavost ugovora?

Navedene odredbe prava Zajednice

Direktiva Vijeća 93/13/EEZ od 5. travnja 1993. o nepoštenim uvjetima u potrošačkim ugovorima: dvadeset prva i dvadeset četvrta uvodna izjava, članak 6. stavak 1. i članak 7. stavak 1.

Navedene odredbe nacionalnog prava

Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny (Građanski zakonik od 23. travnja 1964.) (Dz.U. br. 16., poz. 93., kako je izmijenjen), u daljnjem tekstu: Građanski zakonik

Potrošač je fizička osoba koja s poduzetnikom obavlja pravnu radnju koja nije izravno povezana s njegovom poslovnom ili profesionalnom djelatnosti (članak 22.¹).

Stavak 1. Podložno iznimkama predviđenima zakonom, novčane obveze na državnom području Republike Poljske mogu se izraziti samo u poljskom novcu (članak 358. u verziji koja je bila na snazi do 23. siječnja 2009.).

Stavak 1. Ako je predmet obveze novčani iznos izražen u stranoj valuti, dužnik može ispuniti obvezu u poljskoj valuti, osim ako je zakonom, sudskom odlukom iz koje proizlazi obveza ili pravnim poslom određeno da se obveza ispunjava isključivo u stranoj valuti. Stavak 2. Vrijednost strane valute određuje se prema prosječnom tečaju Poljske narodne banke na dan dospijeca potraživanja, osim ako zakonom, sudskom odlukom ili pravnim poslom nije drukčije određeno. Ako dužnik kasni s ispunjavanjem obveze, vjerovnik može zahtijevati ispunjenje obveze u poljskoj valuti prema srednjem tečaju koji Poljska narodna banka objavljuje na dan obavljanja plaćanja (članak 358. u verziji koja je na snazi od 24. siječnja 2009.).

Stavak 1. Odredbe potrošačkog ugovora koje nisu pojedinačno ugovorene nisu obvezujuće za potrošača ako mu daju prava i obveze na način koji nije u skladu s dobrim običajima i koji grubo narušava njegove interese (nedopuštene ugovorne odredbe). Ova se odredba ne odnosi na ugovorne odredbe kojima se uređuju glavna davanja stranaka, među kojima su cijena ili naknada, ako su sastavljene na nedvosmislen način. Stavak 2. Ako neka ugovorna odredba prema stavku 1. nije obvezujuća za potrošača, u preostalom dijelu ugovor ostaje obvezujući za stranke. Stavak 3. Odredbe ugovora koje se ne smatraju pojedinačno ugovorenima jesu one na čiji sadržaj potrošač nije imao stvaran utjecaj. To se posebno odnosi na ugovorne odredbe preuzete iz predloška ugovora koji je druga ugovorna stranka predložila potrošaču. Stavak 4. Teret dokazivanja da je odredba pojedinačno ugovorena na onoj je stranci koja se na to poziva (članak 385.¹).

Ocjena usklađenosti ugovorne odredbe s dobrim običajima provodi se prema stanju u trenutku sklapanja ugovora, vodeći računa o njegovu sadržaju i okolnostima njegova sklapanja te uzimajući u obzir ostale ugovore povezane s ugovorom koji sadržava odredbu koja je predmet ocjene (članak 385.²).

Onaj tko bez pravne osnove stekne imovinsku korist na štetu druge osobe, dužan ju je vratiti u naravi, a ako to nije moguće, nadoknaditi njezinu vrijednost (članak 405.).

Stavak 1. Odredbe prethodnih članaka osobito se primjenjuju na neosnovano plaćene iznose. Stavak 2. Iznosi su neosnovano plaćeni ako onaj tko ih je platio uopće nije imao takvu obvezu ili je nije imao prema osobi kojoj je plaćao, ili ako je osnova za plaćanje prestala postojati ili cilj koji se želi postići plaćanjem nije postignut, ili ako je pravna radnja kojom se obvezuje na plaćanje bila ništava i nije postala valjana nakon izvršenja plaćanja (članak 410.).

Sažeti prikaz činjeničnog stanja i postupka

- 1 Stranke su 2009. sklopile ugovor o hipotekarnom kreditu indeksiranom u švicarskim francima na razdoblje od 360 mjeseci koji se otplaćivao u jednakim obrocima koji se sastoje od glavnice i kamata, na koji se primjenjivala promjenjiva kamatna stopa koja je određena kao stopa LIBOR 3M uvećana za fiksnu maržu banke od 7,20 % (članak 9. stavci 1. i 2.). Korisnik kredita obvezao se da će glavnice i kamate otplaćivati mjesečno u obrocima, u rokovima i iznosima navedenima u planu otplate. Obroci koji se sastoje od kamata i glavnice otplaćivali su se u poljskim zlotima nakon njihove konverzije prema prodajnom tečaju u skladu s tečajnom listom banke koja se primjenjivala na dan naplate (članak 10. stavak 5.). Stranke su 18. veljače 2012. potpisale dodatak ugovoru o kreditu koji tužiteljima omogućuje da obroke kredita otplaćuju izravno u švicarskim francima. Tužitelji su do 12. siječnja 2020. tuženiku na ime otplate obroka kredita platili iznos koji predstavlja protuvrijednost od 219 169,44 poljska zlota. Ako se prihvati da stranke ne obvezuju članak 10. stavak 5. i članak 12. stavak 5. ugovora o kreditu, a pritom ih obvezuju druge ugovorne odredbe,

ukupan iznos obroka kredita u tom razdoblju bio bi manji za 43 749,97 poljskih zlota. Nadalje, ako se prihvati da se glavnica i obroci kredita konvertiraju prema srednjem tečaju Poljske narodne banke, ukupan iznos obroka kredita bio bi za 2813,45 poljskih zlota i 2369,79 švicarskih franaka manji od onog koji su tužitelji stvarno uplatili.

- 2 Tužitelji tužbom zahtijevaju da se u njihovu korist tuženiku naloži plaćanje iznosâ od 37 866,11 poljskih zlota i 5358,10 švicarskih franaka uvećanih za zakonske zatezne kamate na ime povrata protuvrijednosti obroka koji se sastoje od glavnice i kamata koje im je tuženik naplatio u razdoblju od 14. lipnja 2010. do 12. prosinca 2012. na temelju ugovora o kreditu od 3. veljače 2009. koji sadržava nedopuštene ugovorne obveze koje dovode do ništavosti tog ugovora, a u slučaju da se utvrdi da nedopuštene ugovorne odredbe iz ugovora o kreditu ne dovode do njegove ništavosti, tužitelji zahtijevaju da se u njihovu korist naloži plaćanje iznosa od 44 976,66 poljskih zlota na ime povrata protuvrijednosti preplaćenih obroka koji se sastoje od glavnice i kamata. Tuženik je zahtijevao da se tužba odbije. Na raspravi, nakon što su upoznati s učincima ništavosti ugovora o kreditu, tužitelji su osobno izjavili da razumiju pravne i financijske posljedice ništavosti ugovora o kreditu i pristaju na njih.

Glavni argumenti stranaka glavnog postupka

- 3 Tužitelji koji su potrošači osporavaju odredbe ugovora o kreditu o kojima se nisu vodili pojedinačni pregovori, a koje se odnose na konverziju iznosa kredita i obroka kredita na temelju tečaja strane valute koji određuje tužena banka. Smatraju da su te odredbe preuzete iz tipskog ugovora koji primjenjuje tužena banka.

Sažeti prikaz obrazloženja zahtjeva za prethodnu odluku

- 4 Prilikom ispitivanja učinaka nepoštenih odredbi, sud koji je uputio zahtjev najprije upućuje na presudu Suda od 3. listopada 2009. (C-260/18, Dziubak) u kojoj se navodi da članak 6. stavak 1. Direktive 93/13 treba tumačiti na način da mu se protivi to da se praznine u ugovoru koje su uzrokovane uklanjanjem nepoštenih odredbi popune samo na temelju nacionalnih odredbi općeg karaktera, koje predviđaju dopunu učinaka pravnog posla izraženih u njegovu sadržaju, među ostalim, učincima koji proizlaze iz načela pravičnosti ili ustaljenih običaja, koje nisu ni dispozitivne odredbe ni odredbe primjenjive u slučaju sporazuma ugovornih strana.
- 5 U kontekstu takozvanih klauzula o konverziji, sud koji je uputio zahtjev upućuje na novu verziju stajališta koje je na temelju članka 358. Građanskog zakonika iznio Sąd Okręgowy w Warszawie (Okružni sud u Varšavi, Poljska) prema kojem nepoštenost ugovornih odredbi o indeksiranju može dovesti do ništavosti cijelog ugovora ili dijela njegovih odredbi pod uvjetom da se bez nepoštenih odredbi o indeksiranju ugovor može održati na snazi u prvotnom svojstvu u kojem su ga

sklopile stranke. Odredbe koje su proglašene nedopuštenima mogu se poništiti u dijelu u kojem je njihov sadržaj nedopušten. Utvrđenje da je dio odredbi o indeksiranju nepošten ne mora značiti da se dovodi u pitanje cijeli opisani mehanizam indeksacije. Mehanizam indeksacije kredita u biti je ugovorna klauzula indeksacije predviđena člankom 358.¹ stavkom 2. Građanskog zakonika kojom se utvrđuje iznos činidbe prema mjerilu vrijednosti koje nije poljska valuta.¹ Budući da je ugovor o kreditu o kojem je riječ u ovom predmetu sklopljen u trenutku kada je na snazi bila nova verzija članka 358. Građanskog zakonika, valja ispitati može li se zbog utvrđenja nepoštenosti odredbi iz članka 10. stavka 5. i članka 12. stavka 5. ugovora o kreditu „dopuniti praznina” u tom ugovoru na način kako je to navedeno u presudi Sąda Okręgowego w Warszawie (Okružni sud u Varšavi). Čini se da ta odluka dovodi do dvojbi u pogledu članka 6. stavka 1. Direktive 93/13 u kontekstu stajališta Suda prema kojem se toj odredbi protivi propis države članice kojim se, u slučaju utvrđenja ništavosti nepoštenih odredbi u ugovoru sklopljenom između poslovnog subjekta i potrošača, nacionalnom sudu omogućuje dopunu ugovora uz izmjenu sadržaja te ugovorne odredbe. Stoga iz teksta članka 6. stavka 1. Direktive 93/13 proizlazi da su nacionalni sudovi obvezni samo izuzeti iz primjene nepoštenih ugovornih odredbi, bez ovlasti da izmjenjuju njezin sadržaj. „*Naime, ugovor u načelu mora nastaviti vrijediti bez ikakve izmjene osim one koja proizlazi iz otklanjanja nepoštenih uvjeta, ako je takvo daljnje obvezivanje ugovora pravno moguće prema pravilima nacionalnog prava. [...] kada bi nacionalni sud mogao izmijeniti sadržaj nepoštenih odredbi u takvom ugovoru, takva mogućnost mogla bi naštetiti ostvarenju dugoročnog cilja postavljenog člankom 7. Direktive 93/13. Takvom bi se nadležnošću doprinijelo otklanjanju preventivnog učinka na prodavatelje robe ili pružatelje usluga, koji postoji samom činjenicom neprimjene takvih nepoštenih uvjeta na potrošače (vidjeti u tom smislu prethodno navedeno rješenje u predmetu Pohotovost', t. 41. i navedenu sudsku praksu), jer bi ti trgovci i dalje bili u iskušenju upotrijebiti spomenute uvjete, svjesni činjenice da čak i ako se ti uvjeti proglašavaju ništavima nacionalni sud svejedno može prilagoditi ugovor u mjeri u kojoj je to potrebno, na način da time zaštiti interes spomenutih trgovaca.*”²

- 6 Osim toga, u navedenoj presudi (t. 69.) Sud je izravno uputio na točke 86. do 88. mišljenja nezavisne odvjetnice Verice Trstenjak od 14. veljače 2012. u kojem je još jasnije i izričitiije pojašnjeno navedeno pitanje. Nezavisna odvjetnica istaknula je smanjenje rizika za prodavatelja robe ili pružatelja usluga koji proizlazi iz primjene nepoštenih odredbi, s obzirom na to da je izmjena koja se sastoji od prilagodbe odredbi kako bi bile u skladu sa zakonom prihvatljiva prodavatelju robe ili pružatelju usluga. Izgledi za ispravljanje uzroka ništavosti ugovora i transparentnost rizika za prodavatelja robe ili pružatelja usluga mogli bi imati suprotan učinak od onoga koji je želio postići zakonodavac Unije i stvoriti mogućnost da sud *a posteriori* izmijeni ugovor što, ne samo da bi oslabilo

¹ Vidjeti presudu Sąda Okręgowego w Warszawie od 6. veljače 2020., XXVII Ca 1196/18, LEX br. 3032540.

² Vidjeti presudu od 14. lipnja 2012., Banco Español de Crédito, C-618/10.

odvraćajući učinak koji proizlazi iz članka 6. navedene direktive, nego bi imalo i suprotan učinak. To je stajalište izraženo i u mnogim drugim odlukama Suda³.

- 7 Međutim, Sud je dopustio jednu iznimku od načela kojim se predviđa učinak u obliku ništavosti nedopuštene ugovorne odredbe te je naveo da se u situaciji u kojoj se ugovor sklopljen između poslovnog subjekta i potrošača ne može održati na snazi nakon uklanjanja nepoštene odredbe, članak 6. stavak 1. Direktive 93/13 ne protivi propisu države članice prema kojem nacionalni sud može otkloniti ništavost te odredbe zamjenjujući je dispozitivnom odredbom nacionalnog prava⁴. To je stajalište kasnije dopunjeno navodom da je mogućnost zamjene nepoštene odredbe dopunskom odredbom nacionalnog prava ograničena na slučajeve u kojima bi nacionalni sud zbog ništavosti te odredbe morao poništiti ugovor u cijelosti, čime bi potrošača izložio za njega nepovoljnim posljedicama⁵. Osim toga, u presudi od 14. lipnja 2012. Sud je izravno naveo da se članak 6. stavak 1. ne može tumačiti na način da se njime omogućuje nacionalnom sudu da izmijeni sadržaj nepoštene odredbe umjesto da je jednostavno izuzme iz primjene, nego ga treba tumačiti na način da mu se protivi propis države članice [...] kojim se nacionalnom sudu omogućuje dopunu ugovora uz izmjenu sadržaja te ugovorne odredbe⁶. Naposljetku, pojašnjavajući značenje članaka 6. i 7. Direktive 93/13, Sud je naveo da im se protivi to da se odredbu o prijevremenom dospijeću ugovora o hipotekarnom zajmu za koju se utvrdi da je nepoštena djelomično održa na snazi, uklanjanjem elemenata koji je čine nepoštenom, kada bi takvo uklanjanje dovelo do revizije sadržaja takve odredbe utječući na njezinu bit⁷.

³ Vidjeti rješenje od 16. studenoga 2010., C-76/10, Pohotovost', t. 41.; presude od 30. travnja 2014., C-26/13, Kásler, t. 77. i 79., od 21. siječnja 2015., C-482/13, C-484/13, C-485/13, C-487/13, Unicaja Banco i Caixabank, t. 28., 31. i 32. i od 30. svibnja 2013., C-488/11, Asbeek Brusse i de Man Garabito, t. 57.; rješenje od 11. lipnja 2015., C-602/13, Banco Bilbao Vizcaya Argentaria, t. 33. do 37.; presudu od 21. travnja 2016., C-377/14, Radlinger, t. 97. do 100.; rješenje od 6. lipnja 2016., C-613/15, Ibercaja Banco, t. 36. do 38.; presude od 21. prosinca 2016., C-154/15 i C-307/15, Naranjo i Martinez, t. 57. i 60., od 26. siječnja 2017., C-421/14, Banco Primus, t. 71. i 73., od 31. svibnja 2018., C-483/16, Sziber, t. 32., od 7. kolovoza 2018., C-96/16 i C-94/17, Banco Santander i Cortós, t. 73. i 75., od 13. rujna 2018., C-176/17, Profi Credit Polska, t. 41., od 14. ožujka 2019., C-118/17, Dunai, t. 51., od 26. ožujka 2019., C-70/17 i C-179/17, Abanca Corporación Bancaria i Bankia, t. 53., 54. i 63. i od 7. studenoga 2019., C-349/18, C-350/18, C-351/18, NMBS, t. 66. do 69.

⁴ Vidjeti presudu od 30. travnja 2014., C-26/13, Kásler, t. 85.

⁵ Vidjeti rješenje od 11. lipnja 2015., C-602/13, Banco Bilbao Vizcaya Argentaria, t. 38.; presude od 21. siječnja 2015., C-482/13, C-484/13, C-485/13 i C-487/13, Unicaja Banco i Caixabank, t. 33., od 7. kolovoza 2018., C-96/16 i C-94/17, Banco Santander i Cortós, t. 74., od 14. ožujka 2019., C-118/17, Dunai, t. 54. i od 26. ožujka 2019., C-70/17 i C-179/17, Abanca Corporación Bancaria i Bankia, t. 37. i 59.

⁶ Vidjeti presudu od 14. lipnja 2012., C-618/10, Banco Español de Crédito, t. 71. i 73.

⁷ Vidjeti presudu od 26. ožujka 2019., C-70/17 i C-179/17, Abanca Corporación Bancaria i Bankia, t. 64.

- 8 U takvoj situaciji, sud koji je uputio zahtjev zaključuje da sud treba utvrditi da odredba koja je proglašena nedopuštenom od početka i u cijelosti nije obvezujuća za potrošača i ispitati može li ugovor funkcionirati bez nepoštene odredbe. Ako može, ugovor mora vrijediti bez nepoštenih ugovornih klauzula i uopće se ne javlja pitanje primjene dispozitivne odredbe. U protivnom bi ugovor trebalo proglasiti ništavim i sud bi trebao ispitati je li njegova ništavost štetna za potrošača. U slučaju da sud utvrdi da je ništavost ugovora štetna za potrošača ili je potrošač pristao na ništavost ugovora, sud je dužan utvrditi ništavost ugovora u cijelosti i ne može ga dopuniti dispozitivnom odredbom.
- 9 S obzirom na navedenu sudsku praksu Suda i zahtjev tužiteljâ za povrat preplaćenog dijela obroka kredita povezan s primjenom nedopuštenih odredbi, odnosno povrat svih obroka koje su platili na temelju ništavog ugovora, opravdano je zaključiti da, s obzirom na položaj tužitelja, sud koji je uputio zahtjev, nakon što utvrdi da su klauzule o konverziji nepoštene, može donijeti jednu od dviju mogućih odluka. Sud može utvrditi da ugovor može i dalje postojati bez klauzula o konverziji i stoga naložiti da se tužiteljima vrati preplaćeni dio obroka kredita ili da se ugovor ne može održati bez klauzula o konverziji i stoga naložiti da se tužiteljima vrate svi obroci kredita. Ni u jednom od tih slučajeva primjena dispozitivne odredbe nacionalnog prava nije moguća jer bi takva intervencija bila protivna članku 6. stavku 1. Direktive 93/13. Stoga se čini da dopuna ugovora o kreditu odredbom članka 358. stavka 2. Građanskog zakonika nije dopuštena.
- 10 Sud koji je uputio zahtjev predlaže da se odgovori da članak 6. stavak 1. i članak 7. stavak 1. Direktive Vijeća 93/13/EEZ treba tumačiti na način da im se protivi sudsko tumačenje nacionalnih odredbi prema kojem sud, nakon što je utvrdio nepoštenost ugovorne odredbe koja ne dovodi do ništavosti ugovora, može dopuniti ugovor dispozitivnom odredbom nacionalnog prava (prvo pitanje). U slučaju da sud utvrdi nepoštenost ugovorne odredbe koja dovodi do ništavosti ugovora, navedene odredbe treba tumačiti na način da im se protivi sudsko tumačenje nacionalnih odredbi prema kojem sud može dopuniti ugovor dispozitivnom odredbom nacionalnog prava kako bi se izbjegla ništavost ugovora, iako potrošač prihvaća ništavost ugovora (drugo pitanje).